

EGEMENSİZ BİR DEVLETE İSYAN: FİLİSTİN

Ahmet Gire

Yıldız Teknik Üniversitesi, ahmetgire@gmail.com

ÖZET

2011 yılından bu yana Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da kolektif protestolar, iç savaşlar ve uluslararası müdahaleler yaşandı. Birçok ülkede siyasal rejimler sarsıldı, insanlar sokaklara döküldüler. Farklı ülkelerde farklı şekillerde gelişen bu süreçlerin farklı da sonuçları oldu. Kimileri de henüz sonuçlanmadı. Filistin süreci ise Arap Baharı'ndan ayrı tutuldu. Ana akım sosyal bilimlerde ve politik söylemde Filistin sorunu Filistinlilerin ekonomik sorunlarından ve azalan politik özgürlüklerinden bağımsızmış gibi anlaşılmaya çalışıldı. Filistin'de İsrail'in de bir aktör olması yaşanan sürecin bir demokrasi talebiyle kesiştiğini gizledi sadece bir uluslaşma süreci gibi okunmasına neden oldu. Toplumsal dönüşümlere yönelik bilgi üretiminin iktidar ilişkileri ile olan ilişkisi ve Filistin Otoritesi'nin egemen olmayan kurumsallaşması Filistinlilerin mücadelesinin Arap Baharı sürecinin yaşandığı iddia edilen diğer ülkelerle olan benzerliklerinin görülmesini zorlaştırdı. Bu çalışmada aslında Filistin'de yaşanan toplumsal hareketliliğin hem Arap Baharı kavramının muğlaklığından ve genişliğinden dolayı hem de Filistin üzerinde eyleyen otoriter gücün İsrail olmasından dolayı Arap Baharı sürecine dahil edilip edilemeyeceği tartışılacaktır. Bu tartışmayı yaparken Michel Foucault'un iktidar kavramsallaştırmasından ve bilgi-iktidar-hakikat ilişkisine dair kuramsal inşasından yararlanılacaktır. Arap Baharı kavramının nasıl inşa edildiğine değinilecek, Filistin Otoritesi'nin neden egemen bir devlet olmadığı Foucault'un disiplinler, güvenlikçi ve egemenlik biçimindeki iktidar teknolojilerinden yola çıkarak iddia edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Arap Baharı, Michel Foucault, Egemenlik, Intifada, İsrail, Bilgi, İktidar, Filistin Otoritesi

1. Giriş

2010 yılı Aralık ayında Muhammed Buazizi isimli bir genç erkek Tunus sokaklarında yerel devlet görevlilerinin kendisine yönelik kötü muamelelerini neden göstererek bedenini yaktı. Buazizi sadece kendi bedenini yakmakla kalmamış günümüze dek gelen isyanlar dalgasının da fitilini ateşlemiştir. O tarihten bu yana birçok ülkede iktidarlar yerle yeksan oldu, binlerce insan hayatını kaybetti, birçokları yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kaldı. Avrupalı devletler kendilerine dokunmayacağını sandığı bu savaşların etkilerini başkentlerinde patlayan bombalarla ve sınırlarında biriken mülteci insanlarla hissetti. Türkiye gibi ülkeler yoğun güvenlik sorunları yaşamaya başladı, başkentinde yüzlerce insan terör saldırılarında hayatlarını kaybetti. Hala Buazizi'nin yaktığı ateşin harı Dünya siyasetinin ana tartışma eksenini belirleyen meseledir.

Çok kanlı bir tablo olarak duran bu isyanlar ve sonrasında yaşananlar ana akım akademi ve siyaset camiasında "Arap Baharı" kavramı ile karşılanmaya çalışıldı. Bu kavram aslında yaşananların sosyal bilimler literatürüne bir olumlama yoluyla aktarıldığını göstermektedir. Gazeteler, akademik çalışmalar ve siyasal elitler dillerinde yaşanan olayları derinlemesine bir şekilde analiz edebilmeye yetmeyecek kavramsal sınırlandırmalarla beraber 2011 sonrası Arap isyanlarını anlamaya çalıştı. Ancak bu durum kimi zaman oryantalist bakış açısıyla kimi zaman da emperyalist heveslerin uluslar ya da uluslararası çıkarlarını meşrulaştırması yoluyla kendi tüketicisini de oluşturdu. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri üzerindeki politik hamleler Arap Baharı kavramı ile olumladıkları süreci demokratik olmayan toplumların kendi tarzlarındaki yönetim sistemlerine geçmeye başladıkları şeklinde yorumladılar. Daha önceleri doğrudan askeri müdahalelerle ya da ekonomik ambargolar yoluyla ihraç etmeye çalıştıkları demokrasinin bu ulusların kendi dinamikleri içinde kendilerine benzer tarzda kurulacağını düşündüler. Ancak bu isyan dalgaları ile sarsılmış ülkelerde istikrarlı siyasal rejimlerin kurulmasının o kadar kolay olmadığı kendini şimdiden gösterdi.

Bu zaman zarfında Filistin’de de birçok hareketlilik baş göstermeye başladı. İsrail’in Filistin Otoritesi ile anlaşmalarına sadık kalmaması, Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşiminin sürekli olarak devlet politikası gereği arttırılıyor olması Filistin halkının “hoşnutsuzluklarını” görünür kılmalarının nedenlerinden biri oldu. Filistin topraklarında fiilen yarım yüzyıldır süren işgal durumu zaten bölgenin hiçbir zaman bir stabillığe kavuşamamasının en önemli nedenlerinden biriydi. Bu zaman zarfında yetişen nesillerin işgalin biteceği günlerin geleceğine dair inançları kalmadı. Aslında doğup büyüdüğü topraklar sürekli işgal altında olduğu için işsalsiz bir yaşamın ne demek olduğunu da deneyimledikleri pek söylenemez.

Ancak işgal ve artan Yahudi yerleşiminin yanında Filistin halkının ekonomik durumu da bu zaman zarfında gittikçe kötüye gitti. Filistin halkı işgalin ve yolsuzluklara bulanmış yerel yöneticilerin kötü politik eylemleri ya da eylemeye yetmeyen kudretsizlikleri yüzünden gittikçe yoksullaştılar. Bu yoksullaşma yanında yoğun bir işsizlik de getirdi. Ramallah, Nablus gibi kentler genç işsizler ve ekonomik olarak yoğun yoksulluk yaşayan insanlarla dolup taşı.

Filistin’de günümüzde günlük ritüel haline gelmiş protesto eylemleri yaşanmaktadır. Her gece özellikle Filistinli gençlerin yoğun olarak katıldığı küçük çaplı çatışmaların ve hatta ölümlerin yaşandığı bu eylemliliklerin ekonomik ve siyasal taleplerden azade, sadece bir toprak meselesi ve milliyetçilik üzerinden şekillendiğini söylemek imkansızdır. Filistin’i diğer Arap isyanlarından ayıran kendi içlerinden ayrılmış bir iktidar odağı ile değil İsrail devleti ile çatışıyor olmalarıdır. Ancak bunun nedenleri de Filistin’e özgüdür. Bu durum Filistin’de yaşananların siyasal özgürleşme ve ekonomik yoksulluğun giderilmesi taleplerinden gelmediğini göstermemektedir.

Bu yazıda Filistin’deki isyanların Arap isyanları kuşağına dahil edilip edilemeyeceği ve ana akım analizlerin dahil etmeme nedenlerinin neler olduğu tartışılacak. Öncelikle yazının ana iddiası Filistin halkının ekonomik ve siyasal hakları için Filistin Otoritesi ile değil İsrail’le çatışmalarının nedeninin Filistin Otoritesi’nin bir devlet olmadığı, çoğu zamanda etkisiz bir politik aktör olmasından dolayı Filistinliler için kendi sorunlarının ana nedeni olmadığı düşüncesinden kaynaklandığıdır. Filistin Otoritesi’nin neden bir devlet olmadığına dair üç alan üzerinden bir sorgulama yapılacaktır. İlk olarak hukuki-kurumsal alan üzerinden Filistin Otoritesi’nin kapasitesi sorunsallaştırılacak daha sonrasında ekonomi alanında Filistin Otoritesi’nin ne kadar sorumlu tutulabilecek yetki ve güçle donatıldığı anlaşılmalı çalışılacaktır. Son olarak da iktidarın tesis edildiği bir diğer alan olan mekan üzerinde Filistin Otoritesi’nin iktidar sahibi olarak anlaşılıp anlaşılmayacağına işaretleri incelenecektir.

Çalışmamızın diğer bölümünde ise “Arap Baharı” kavramı incelenecektir. Bu kavramın sınırlarının neler olduğu ve sosyal bilimlerde hangi durumları dışlayıp hangi olayları içerdiği anlaşılmalı çalışılacaktır. Kavramın tarihsel ve mekânsal bağlamı anlaşılmalı çalışılacak ve eş zamanlı olarak görülen başka toplumsal protesto hareketlerinden neden ayrıştığı kavranmaya çalışılacaktır.

Sonrasında ise Filistinlilerin İsrail devletine karşı yürüttükleri mücadelenin çerçevesi çizilmiş Arap Baharı kavramı tarafından kapsanılıp kapsanamayacağı tartışılacaktır. Eğer kapsanabiliyor ise neden sosyal bilimlerde Filistin sorununun hep bambaşka bir kulvara sahipmiş gibi algılanageldiği sorgulanacaktır. Filistinlilerin İsrail karşısındaki mücadelelerinde Arap Baharı kavramının olumladığı öğelerden hiçbirisi olmadığı için mi Filistin mücadelesi Arap isyanları gibi olumlanmaz? Ya da bu isyanların hedef aldığı politik aktörlerin uluslararası alandaki güç ilişkilerindeki konumları ile İsrail devletinin konumu arasındaki farklar mı bu dışlanmanın nedenidir?

Bu çalışmanın amacı uluslararası alanı domine eden aktörlerle bilimsel alanda bilgi üreten aktörlerin siyasal süreçlere bakış açılarının nasıl benzerlik taşıdığı, nasıl tutarsızlaştığı ve demokrasi ihracı gibi meşrulaştırıcı söylemlerin benzerlerinin başka süreçlerde politik güç ilişkileri gereğince nasıl tekrar tekrar üretildiğinin incelenmesi olacaktır. Söylemin emperyalist hamleleri ya da pozisyonları meşrulaştırma işlevi sosyal bilimlerde için sürekli olarak deşifre edilmesi gereken bir alandır. Söylemin çıkar çatışmalarındaki işlevine karşı sürekli uyanık olunmalıdır.

2. Filistin: Kamu Düzeni ve Devlet Sorunsalı

1. İntifada ertesinde Filistin Kurtuluş Örgütü öncülüğünde uluslararası aktörlerin de dahil olduğu bir devletleşme süreci başlatıldı. Uluslararası aktörlerin gözetiminde ABD'nin aktif olarak katıldığı bu barış ve devletleşme süreci Filistin'de kimi kurumların ortaya çıkmasına ve bazı potansiyel iktidar odaklarının belirmesine neden oldu.

Bu iktidar odakları Filistin Otoritesi adı ile bilinen kurumsal çatının altında bütünleşmeye başladı. ABD ve Avrupa Birliği'nin aktif katılımı ile polis teşkilatı gibi önemli kurumları yapılandırıldı. Filistin'in ekonomik gelişiminin kontrolü de Paris Protokolü ile İsrail'in eline verildi. Ancak bu kurumun egemen bir devlet kabul edilmesi bir türlü sağlanamadı ya da sağlanmadı. Egemenlik sorunu sadece kuramsal bir sorun olarak kalmadı, Filistin Otoritesi uygulamada da toplum nazarında egemen olarak görülmedi.

Egemenlik kavramı asıl olarak hukuki bir kavramdır (Akal, 2012). Egemenlik kural koyma ve bu kuralların işlerliğini uygulamaya geçirme kapasitesidir, yani yasa ve kılıcın birleşmesinden doğan bir kavramdır. Ancak bu çalışmanın iddialarından birisi Filistin Otoritesi'nin sadece uluslararası arenada bir tanınırlık sorunu olarak değil, toplumun eylemlerini yönlendirebilme, kural koyabilme ve bu kurallara uyulup uyulmadığını denetleyebilme kapasitesi sorunu olarak egemenlik sorunu olduğudur.

Michel Foucault (2014) meşhur iktidar kavramını eylem üzerinde eylem koyabilme kabiliyeti olarak tanımlar. Foucault'a göre iktidarın zuhur ettiği yerde muhakkak direniş de vardır ancak iktidar ilişkisini güç ilişkisinden ayırt eden bir istikrar da söz konusudur. Bu istikrar sayesinde iktidar ilişkisi diğer ilişki biçimlerinden ayrılır. Ancak Filistin Otoritesi istikrarlı bir ilişki tesis edememiştir, şimdi bunun nedenleri anlaşılmalı çalışılacaktır.

2.1. Yargı-Polis Erklere, Yabancı Fonlar ve Kırılan Kollar

Filistin'in yakın dönem kurumsallaşma tarihi için Oslo Anlaşması bir milat olarak alınsa isabetsiz olmaz. Oslo Anlaşması sonrası Filistin'de egemen bir devlet olmayan ancak uluslararası kamuoyu ve İsrail tarafından tanınan bir kurum oluşturuldu. Filistin Otoritesi adı verilen bu kurum, Filistin'de hukukun üstünlüğünü tesis edecek, halkın ihtiyacı olan alt yapı hizmetlerini inşa edecek, yönetecek ve etkili bir polis gücü tesis edip Filistin içindeki terörle mücadele edecek (Bynjar, 2007, s. 157). Bu anlaşma sonucunda Filistin'in dış güvenliği meselesi İsrail'in insafına bırakılmış, iç güvenlik de Filistin Otoritesi'ne verilmişti.

Anlaşma Filistin'e dair çözülmesi zor bir muğlaklık doğurdu. Filistin bir devlet olmadığı için İsrail işgali bir devletin toprağının başka bir devlet tarafından işgal edilmesi olarak görülemezdi. Diğer yandan Filistin Oslo anlaşması ile İsrail'in sorumluluğundan da çıkmıştı. İsrail'in vatandaşlarına sunduğu sosyal ve hukuki haklar Filistinliler için geçerli değildi. Bu muğlaklık İsrail'in devletler hukukunun hiçbir sözleşmesini ihlal etmeden işgale devam edebilmesine ve yarattığı yıkımın sonucunda yoksullaşan halka dair hiçbir görev üstlenmemesine imkan sağladı.

Ancak İsrail'e karşı Filistin içindeki direniş Oslo Anlaşması'yla beraber sonlanmadı. Bunun için 1994 Kahire Anlaşması'nda Filistin Otoritesi'ne bağlı 9000 personelden oluşan bir polis gücü kurulmasına karar verildi. Bu polis gücünün 2000'i yerel Filistin Özgürlük Hareketi militanlarından geri kalan 7000'i de örgütün yurt dışından ülkeye dönen mensuplarından (*al-aedin*) oluşturuldu (Tartir, 2015, s. 2). Sonrasında bu polis gücü 2003'te 53000 kişiye ulaşacaktı (Tartir, 2015, s. 4).

Bu polis gücünün tesisi sürekli olarak, Filistin'in içsel meselesinden ziyade uluslararası bir konuymuş gibi göründü (Tartir, 2015, s. 8). Bu tutum, polis gücünün inşasının İsrail'i çok yakından ilgilendirmesi ve uluslararası yardım fonları ile finanse edilmesiyle açıklanabilir. Aynı zamanda Filistin'in egemenlikle kutsanmış bir devlete sahip olmaması da bu sürecin nedenlerinden biridir.

Uluslararası fonlarla oluşturulmaya başlanan bu polis gücü ilk dönemlerinde yoğun olarak Yaser Arafat'ın etkisi altında yapılandı. Polislerin işe alımları yoğun patronaj ilişkileriyle yapılmaktaydı. Arafat kendi otoritesini sorgulamayacak silahlı bir güç inşa etme niyetindeydi. Bu silahlı güce eşlik edecek ne Oslo Anlaşması'nda ne de Filistin içinde güçlü bir yasal çerçeve olmadığı için polis gücünün denetlenmesi imkansızdı (Bynrjar, 2007, s. 159). Bu güç Filistin içindeki işgale yönelik direnişi bastırmak için birçok insan hakları ihlaline neden oldu. 1994 yılının Kasım ayında yapılan bir gösteride bu güçler 13 kişinin ölümüne ve 200 kişinin yaralanmasına neden oldu (Tartir, 2015, s. 5). Filistin toplumu işgal güçlerinden daha çok Filistin Otoritesi'nin polislerinden çekinmeye başlamıştı (Bynrjar, 2007, s. 158).

Oluşturulan güvenlik güçlerinin maaşları elden ödeniyordu ve kamu kaynakları ile alınmış silahlara erişimleri çok kolaydı. Bu envanterleri kişisel çıkarları için kullanabilmelerine yönelik herhangi bir engel yoktu. Aynı zamanda patronaj ilişkileri sonucunda kurum gereksiz yere şişirilmişti. Filistinli bir polis şefi, kendilerine 10000 polisin yetmesine rağmen 53000 polisin istihdam edildiğinden yakınmaktaydı (Tartir, 2015, s. 4). Bu güvenlik güçleri Filistinli insanlara herhangi bir güvenlik duygusu sunamadı. İsrail'e yönelik direnişi kriminalleştirdi, Arafat'ın iktidarını sağlamaştırdı. Bu dönem Filistin özgürlük mücadelesi ve devlet inşa süreci arasındaki çelişki olarak okunabilir (Tartir, 2015, s. 5). Devlet inşası sürecinde elitler ileride görülecek olan iktisadi kaynaklarının özelliklerinden dolayı, direnişi bastırma işi ile kendini İsrail ve uluslararası kamuoyunda meşru göstermeyi deniyordu. İnşa edilmek istenen devletin kullandığı ekonomik kaynaklar üzerinde de egemenliği yoktu.

İkinci intifada ile İsrail, Filistin'in Oslo Anlaşması sonrası inşa ettiği bütün alt yapıyı yerle bir etti. Filistin'e gönderilmesi gereken paralar yerlerine ulaşmadı. Hapishane yokluğunda yakalanan suçlular valinin evinde tutulmak zorunda bile kaldı, trafik polisleri üniforma bulamadıkları için sivil kıyafetle hizmet vermek zorunda kaldılar (Tartir, 2015, s. 6). İkinci İntifada sonrası Filistin'de Filistin Otoritesi'ne bağlı olmayan tam 12 adet silahlı grup oluşmuştu (Tartir, 2015, s. 9). Hamas ve İslami grupların yanı sıra tünel lordları, aşiretler ve mafyatik gruplar da Filistin Otoritesi'nin boşalttığı alanlarda faaliyet göstermeye başladı. Filistin Otoritesi'nin otoritesi İsrail'in yıkımı ile bir kez daha sarsılmış oldu.

Filistin Otoritesi'nin pamuk ipliğine bağlı olan bu meşruluğunun İsrail'in saldırıları sonrası geldiği nokta dikkat çekicidir. 2005'te yapılan bir anket, Filistinli katılımcıların %29'unun en çok Hamas'ın silahlı kanadı El-Kassam Tugaylarına güvendiğini ortaya koyuyordu. Filistin Otoritesi'ne bağlı güvenlik güçlerine güven ise ancak %21'lere ulaşabiliyordu (Tartir, 2015, s. 7). 2006'da yapılan bir diğer anket ise yine Filistinli katılımcılar arasında en güvenilir bulunan silahlı grubun Hamas'ın silahlı kanadı olduğunu gösteriyordu (Tartir, 2015, s. 7). Filistin Otoritesi güvenlik konusunda gerçekleştirilecek bir reformla şiddet tekeli elinde toplamak istese de anket sonuçları Filistinlilerin Filistin Otoritesi'nin diğer örgütlere karşı silah kullanmasını istemediğini gösteriyordu. Katılanların %76'sı silahsız çözümden yanaydı, %86'sı da Filistin Otoritesi'nin diğer gruplarla iletişime geçmesini istiyordu (Tartir, 2015, s. 7).

2006 yılında yapılan seçimlerde Hamas meclisteki çoğunluğu ele alınca Filistin bir iç kargaşa dönemine girdi. Uluslararası yardım fonları kesildi, 150.000 kamu görevlisinin maaşları verilemedi ki bunlara güvenlik güçleri elemanları da dahildi. Dönemin devlet başkanı Mahmud Abbas, Hamas'ın zaferini tanımadı, meclisi feshetti ve Salam Fayyad'ı başbakan olarak atadı.

Salam Fayyad Filistin içinde bir reform süreci başlatmak istiyordu. Tekrar İsrail'le olan güvenlik işbirliğini canlandırdı. Tek hukuk, tek bayrak ve tek millet mottosu ile yola çıkan Fayyad, güvenlik güçlerine yönelik bir reform planı ortaya koydu. Güvenlik güçlerinin doğrudan yabancı yardımı alması yasaklandı, kamu kaynaklarından satın alınmış silah gibi envanterlerin dağıtımını kontrol altına alındı, güvenlik güçlerinin üniforma giymesi zorunlu kılındı. Bu reformlar Filistin halkı için yapılmış uluslararası yardımın %30'una mal oldu (Tartir, 2015, s. 12). Uluslararası bağışçılar Hamas'ı bay-pass ederek paraları doğrudan Fayyad'a ulaştırmanın bir yolunu buldular. Fayyad reform için kullandığı bu kaynakları aynı zamanda Hamas'la olan mücadelede de kullandı. Böylece demokrasinin

inşası için yapılan uluslararası yardımların aslında bir iç savaşta tarafların demokratik olmayan yollarla yürüttükleri bir mücadelede kullanılması durumu ortaya çıktı.

Abbas ve Fayyad, Hamas'la olan mücadelelerini de bahane ederek otoriterleşmiş bir yapı oluşturdular. Bir güvenlik bölgesi haline gelen Filistin, Arafat döneminde olduğu gibi güçsüz bir yasama erkine sahipti. Fayyad ve Abbas güçlü bir yasal çerçeve olmamasından faydalandılar ve yasadışı bir yasa gücü ile toplumu neoliberal-otoriter bir yapı altında yaşamaya zorladılar (Brown, 2010, s. 5).

Fayyad yönetiminde demokratik bir Filistin'den oldukça uzaklaşılsa da ABD'nin ve Avrupa Birliğinin yardımları devam etti. Güvenlik güçlerinin yeniden inşası için AB, Filistin Otoritesi'ne sadece 2007 yılında 550 milyon Euro kaynak aktardı. Aynı zamanda EUPOL COPPS (EU Co-ordinating Office for Palestinian Police Support) kurumu Filistin güvenlik güçlerinin sağlıklı koordine olabilmesi için radyo frekansı düzenlemesi yaptı. Bu projenin çıkış noktası hala insan hakları ihlallerine devam eden Filistin Otoritesi güvenlik güçlerinin, eğitimsizlik ve teknolojik yetersizlik yüzünden bu kötü ününü yenememesi olduğu kanıydı (Bynjar, 2007, s. 160). Halbuki Filistin Otoritesi'nin gündeminde insan hakları değil, İsrail'e karşı olan direnişi bastırma ve Hamas'la yürüttükleri savaş vardı.

Uluslararası kamuoyunun Filistin'e yönelik fikirleri benzeri çelişkileri barındırmaktadır. Örneğin Filistin'in şu andaki kötü durumu da kalkınmamışlık üzerinden anlaşılmaya çalışılmaktadır. Halbuki Filistin işgal altında bir ülkedir. Meselenin ekonomik düzleme çekilmeye çalışılması mevcut asimetrik işgal ilişkilerinin üzerini örtmektedir.

Fayyad da benzer bir şekilde Filistin devletini kurmayı denedi. İşgal altında olmanın buna engel olmayacağını düşünen Fayyad en nihayetinde Filistinlilerin elektrik faturası yatırımlarını sağlamıştı (Brown, 2010, s. 3). Ancak başkana ve kendi iktidarına kökten bağımlı bir süreç yaşandığı için istenilen kurumsallaşma sağlanamadı.

Ancak Filistin'deki Gazze ve Batı Şeria arasındaki boşluk ve politik düşmanlık giderek artmaya başladı. Batı Şeria'da Hamas sempatisini olduğu varsayılan öğretmenler hukuksuzca işten çıkarılıyorlardı (Brown, 2010, s. 9). Filistinli avukatların baro örgütü de bu bölünmeden nasibini almıştı. Batı Şeria'da Fetih'in güçlü olduğu baro içinde Fetihçiler içi bölünmeler de mevcuttu (Brown, 2010, s. 7).

Filistin'deki hukuki kurumlar ise hiçbir zaman güçlenemediler. Filistinli liderlerin güvenlik algılarıyla oluşan güvenlik güçleri patronaj ilişkilerinden beslendiği için yargı denetimine tabi olmadılar (Tartir, 2015, s. 1). Yargı üzerinde yürütme baskısı hiçbir zaman eksik olmadığı için de yargı kurumları politik olarak çetrefilli konularda kendilerini yürütmenin iradesine teslim ettiler. Yüksek yargıçların yürütmeyle çelişmesi ihtimali dahi onların emekli edilip yerlerine başkalarının gelmesine yetiyordu. Filistin'de yasayı uygulayacak olan güvenlik güçlerinin görkemli ve aksiyon dolu hikayesinin yanında yargının sessiz yolculuğu; Filistin halkına yönelik denetlenemez bir silahı ortaya çıkardı.

Yargı erkinin bu sessiz yolcuğu süreklileşmiş bir olağanüstü halin varlığıyla yakından alakalıdır. Filistin Anayasası 7 bölümden oluşur: Genel hükümler, yurttaş hakları ve özgürlükler, yasama otoritesi ile alakalı hükümler, yürütme otoritesi ile alakalı hükümler, yargı otoritesi ile alakalı hükümler, acil durum hükümleri ve genel ve geçici hükümler. Acil durum ilan etmek için devlet başkanı, başbakan ve temsilciler meclisi sözcüsünün onayı gerekir. Acil durum ilanı ancak 30 gün geçerli olabilir ve yeni bir ilan için temsilciler meclisinin üye sayısının üçte ikisinin onayı gerekir. Acil durumların doğurduğu gerekliliklere göre belirli yetkiler bakanlar kuruluna devredilir. Yürütme yasama gücüne kavuşur. Acil durumlarda yurttaşların özgürlüklerinin kısıtlanması gerekmedikçe yasaktır. Anayasanın 131. Maddesi kişisel özgürlüklerin de gerektiği takdirde kısıtlanabileceğinin altını çizer. Yani 131. Madde acil durumun acil durumunu ilan edebilmeyi mümkün kılmaktadır.

2007 yılında Filistin Otoritesi başkanı Mahmud Abbas tarafından acil durum ilan edildi. Filistin Anayasası ihlal edilerek meclisin onayı alınmadan 30 gün sürebilecek olan acil durum hükümlerinin geçerliliği uzatıldı (Tartir, 2015, s. 11). Filistin halkının kişisel özgürlükleri ve hukuka erişimleri bu acil durum sürekliliğinden etkilendi. Agamben'e göre acil durum-olağanüstü hal-istisna hali durumları yasal çerçevenin içinde yasanın iptaline imkan tanıyan boşluklardır, bu boşluklar politik güce uymakla yükümlü olduğu yasal sınırlamaları yasadan yola çıkarak ortadan kaldırma imkanı tanırlar ve bu yasal boşluklar egemenin hukuki alandaki ayrıcalıklarındır (Agamben, 2006, s. 33). Bu boşlukların egemen tarafından yasanın tesisinin imkansızlaştığı anlar için bırakıldığı varsayılır. Yani yasa, kendisinin uygulanabilirliğini sağlamak için askıya alınır. Böylece yürütme erkinin eline yasadışı bir yasa gücü geçer.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Filistin'de de olağanüstü hal kalıcılaşmış bir hal aldı ve hukuki kurumların inşası bu olağanüstü hal eşliğinde gerçekleştirildi. Toplum ve devlet ilişkisinin hukuki boyutunun acil durum halleri ile gelişmesi Filistin'de güçlü bir hukuk düzeninin var olabildiğini zorlaştırdı. Filistin'de mahkemelerin biriken işleri azalıyor ve toplumun mahkemelere başvurma oranında bir artış gözleniyor (Brown, 2010, s. 4). Politik olmayan meseleler için toplum içinde mahkemelerin kullanımında yaygınlaşma eğilimi var. Ancak bu bir hukuk düzeni tesisi durumu yerine toplumun apolitizasyon süreci şeklinde okunabilir. Toplum Filistin Otoritesi'ne güven duyacağı ve duymayacağı konuları ayırma eğilimine yönelmiş durumdadır. Bu da mahkemelere başvurunun artmasını hukukun üstünlüğü ilkesinin yerine, bireylerin risk yönetimindeki bir faktör olarak gördüğünü gösteriyor. Böylece aslında Filistin'de politik meselelerle ilgilenmemenin hukuki anlamda teşvik edildiği görülmektedir.

Foucault (2014, s. 111) egemenlik biçimindeki iktidar ilişkileri biçimini kendi amacı ile kendi varlığı arasındaki bağıntı ile açıklar. Yani egemen, egemenlik uygulayarak egemenliğinin devamını sağlamaya çalışır ve egemenlik yasanın dilini konuşur. Egemenlik ilişkisi bir yasa ve yasak ilişkisidir. Filistin Otoritesi egemenlik biçiminde bir ilişki kurabilmek için yani halkını kendi uyuğu kılabilmek için, yasadışı bir yasa gücü inşa etti. Yani hukukla sınırlandırılmamış, güçlü bir yargı faaliyeti ile denetlenmeyen bir yürütme gücü ve kolluk kuvveti yarattı. Ancak bu oluşturulan kurumsal ve hukuki yapı egemenin yasak koyabilmesi için gerekli olan meşruluğu sağlayamadı.

2.2. Filistin Ekonomisi: Alacaklıların Tahakkümü

Oslo Anlaşması'ndan sonra imzalanan Paris Protokolü kurulacak olan Filistin Otoritesi'nin ekonomik işleyişinin ne şekilde olacağına yönelik bir anlaşmaydı (Elkhafif, Misyef ve Elegraa, 2014, s. 3). Bu anlaşma özellikle Filistin ve İsrail arasındaki ekonomik ilişkileri belirlemektedir. Paris Protokolü ile kurulmak istenen Filistin Otoritesi'nin ekonomik kaynaklarının yönetimi meselesi uluslararası bir düzlemde yanıtlanan bir soru haline geldi.

Paris Protokolü sonrası uygulamalar ile Filistin, İsrail'in ekonomik boyunduruğu altına girdi. Filistin'in dışarıya açılan neredeyse bütün kapıları İsrail denetimi altındaydı. Filistin Otoritesi'nin İsrail ile yaptığı anlaşma sonrası İsrail'de kurulan Gümrük ve Parasal Birlik kurumu (Customs and Monetary Union) uluslararası ticaretten gelen vergilerin toplanma merkezi haline geldi (Nashashibi, 2015, s. 10). Filistin Otoritesi'nin bu kurum şemsiyesi altında uluslararası ticareti vergilendirebiliyordu. Uluslararası vergilerin dağıtımını da bu kurum üstlenmişti.

Filistin ithalatının %80'i ve ihracatının da %90'ı İsrail otoritelerinin kontrolünden geçmektedir (Elkhafif ve diğerleri, 2014, s. 11). Bu ihracat ve ithalattan elde edilen gelirler de İsrail tarafından kontrol edilip Filistinli otoritelere aktarılır. Ancak devam eden İsrail işgaline yönelik artan bir direniş havası sezildiği anda Filistin'e aktarılacak olan kaynak İsrail'in inisiyatifleriyle aktarılmaz. İkinci İntifada sırasında ve Hamas'ın 2006 seçimlerini kazanması sonrasında bu durum yaşanmıştı (Tartir, 2015, s. 10). Ayrıca kaynağın İsrail'de toplanması, bu kaynakların olduğu gibi Filistin Otoritesi'ne aktarılacağı anlamına gelmemektedir, bu kaynaklardan İsrail tarafına sızmalar da yaşanmaktadır.

Filistin ekonomisinin İsrail'e bağımlı olduğu bir diğer alan da istihdam alanıdır. 1999'da 135.000 Filistinli İsrail'de çalışmaktaydı. İkinci İntifada sonrası bir tarih olan 2008'de bu sayının 75.000'e düştüğü görülmektedir (Kanafani, Taghdisi-Rad, 2012, s. 6). İsrail, hem güvenlik politikaları gereği Filistinlileri kendi ülkesi içine almak istememesi hem de ülkesi içindeki istihdam edilen Filistinliler üzerinden Filistin'in ekonomisine kaynak aktarılmasını hoş karşılamaması nedeniyle bu sayıyı düşürme niyetindedir.

Aslında Filistinliler'in İsrail'de çalışmak zorunda olmalarının nedenlerinin biri de İsrail'dir. Filistin'e geçecek malları denetleyen İsrail, Filistin'deki ekonomik gelişmelere de doğrudan müdahil olmaktadır. Filistin'de sanayileşmenin yaşanmaması ve yeni istihdam imkanlarının ortaya çıkmaması İsrail'in sanayi tesislerinde kullanılacak ağır makinelerin gümrükten geçmesine izin vermemesinden de kaynaklandı (Elkhafif ve diğerleri, 2014, s. 10). Filistinli balıkçılara konulan avlanma sınırlamaları da Filistin'in ekonomik gelişimine İsrail müdahalesinin daha küçük örneklerinden biridir.

İsrail'in Filistin içindeki kontrol noktaları ve bariyerleri Filistin ekonomisini zora sokan diğer etkenlerden biridir. Bu kontrol noktaları ilk olarak emek-zaman kaybı doğurmaktadır. İkinci olarak da Filistin içi ticari faaliyetleri kısıtlamaktadır. Gazze ve Batı Şeria'nın bölünmesinden sonra iyice kısıtlanan Filistin ticari faaliyetleri Filistin Otoritesi'nin vergi gelirlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Filistin'in işgal altında olmasının Filistin'in ekonomik potansiyelinin maliyeti senelik olarak yaklaşık 7 milyar dolardır (Nashashibi, 2015, s. 19).

Filistin ekonomisi bahsi geçen kısıtlamalardan dolayı sürekli dış borç açığı vermektedir. Filistin Otoritesi'nin senelik %12 ve %13 bandında gezen bir dış açığı bulunmaktadır (Nashashibi, 2015, s. 10). Filistin Otoritesi 2014 yılında bu dış açığa yakın oranda uluslararası yardım almıştır. Dış yardımın Filistin bütçesindeki oranı 2007'de %24 iken 2014'e gelindiğinde %12'ye düşmüştür (Nashashibi, 2015, s. 32). Bu durum Filistin'in dış yardım ihtiyaçlarının azalmasından ve kendine yetecek bir ekonomi yaratmasından değil, 2008 yılında başlayan ekonomik krizden kaynaklanmaktadır. Yoksa Filistin ekonomisi istikrarlı bir büyüme oranı tutturamamıştır ve kamu çalışanlarının maaşlarını ödemede bile sorun yaşamaya devam etmektedir. Mahmud Abbas'ın iktidarına yönelik halk desteğinin azaldığını görmesi de Filistin kamu kaynaklarının daha fazla oranda güvenlik güçlerinin finansmanında kullanılmasına neden olmaktadır (Amer, 2015). Bu durum da üretim altyapısı oluşturmada hiçbir anlamı olmayan, ekonomik açıdan kara delik olarak yorumlanabilecek olan bir sektörün sürekli olarak kaynak yutması durumunu doğurmaktadır.

Filistin Otoritesi'nin yaşadığı bu meşruiyet sorununun kaynaklarından biri de Filistin Otoritesi'nin ekonomik kaynaklarının uluslararası yardımlardan sağlanması durumudur. Bu Filistin Otoritesi'nin Filistin toplumundan ekonomik olarak bağımsızlaşmasına finansal yardımı yapan güçlere daha da bağımlı olmasına neden olmaktadır (Fjeldstad, 2002, s. 13). Filistin ekonomisini döndüren kaynakların çoğunluğunun İsrail'den ve uluslararası yardımlardan gelmesi Filistin Otoritesi'nin odak noktasını Filistinlilerin memnuniyeti yerine kaynak sağlayıcıların onayına kaydırmaktadır.

Filistin Otoritesi politik ve hukuki açıdan egemen olmadığı gibi ekonomik açıdan da bağımlıdır. Bu da Filistin halkı tarafından meşru görülmesini sağlayacak ekonomi politikalarını üretme potansiyelini yok eder. Filistin kamu kaynaklarının %51'ini kamuda istihdam edilenlerin maaşları için kullanırken Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund) gibi kurumlar bu oranın yüksek olduğunu, azaltılması gerektiğini iddia etmektedirler (IMF Filistin için Uyarı, 2016). Bu da Filistin Otoritesi'nin meşruiyetini daha da zedeleyecek hamlelerden biridir.

Filistin Otoritesi'nin halkın altyapı, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi sorunlarını çözeceği bir kaynağı ne de böyle bir kaynağı oluşturabilecek kurumsal-hukuki gücü bulunmaktadır. Ekonomik olarak Filistin toplumunun İsrail'e bağımlı olması, Filistin Otoritesi'nin kaynak yönetiminde inisiyatif alamaması, toplumun kamusal ihtiyaçlarının karşılanamaması, kamu düzeni için gerekli kaynağın her sene elde edilebileceğinin kuşkulu olması, Filistin toplumunun Filistin Otoritesi'ne ve bu kurumun yerleştirmeye çalıştığı hukuk düzenine inanmalarını ve bu düzenin meşru düzen olduğunu düşünmelerini engellemektedir.

Bu durum Foucault'un perspektifi ile düşünülürse daha da aydınlatıcı sonuçlara ulaşılabilir. Foucault'un bir iktidar ilişkisi kurma biçimi olarak güvenlik teknolojisi kavramsallaştırması Filistin'in ekonomik kapasitesizliğinin aynı zamanda politik ve hukuki olarak da bir kapasitesizlik ürettiğini gösterebilecek zenginliğe sahiptir. Foucault güvenlik teknolojisinin –sonra bahsi geçecek disiplin teknolojisinden farklı olarak- topluma herhangi bir norm dayatmadığının altını çizer. Güvenlik teknolojisi toplumun mevcut durumunu demografi ve istatistik bilimleri yardımı ile ölçer ve bu mevcut durumun güvenlik bandını çıkarır (Foucault, 2013, s. 21). Toplumdaki bu güvenlik bandındaki sapmalar bazı davranışları teşvik edici mekanizmalarla ya da bazı davranışları maliyetli kılan düzenlemelerle giderilmeye çalışılır.

Ancak Filistin Otoritesi bu kapasiteden yoksun olduğu için, yani herhangi bir davranışı teşvik edecek sürdürülebilir, garanti edilebilir ve sadece Filistin Otoritesi'nin yönetimine bırakılmış bir ekonomik kaynağı ya da herhangi bir davranışı ekonomik olarak maliyetli kılacak vergi toplama gibi denetim mekanizmaları bulunmadığı için güvenlik teknolojisinin yönetme kapasitesini arttıran nimetlerinden faydalanamaz.

2.3. Filistin Toprakları ve Mekanın Yönetimi

Filistin Otoritesi'nin yetki alanında bulunan topraklar içinde İsrail'in 2013 yılında 542 adet kontrol noktası bulunmaktaydı (Restricted Movement..., 2016). Her geçen gün bu sayının daha yukarılara çıktığı bilinmektedir. İsrail İkinci İntifada'dan sonra güvenlik gerekçelerini bahane ederek İsraili yerleşimcilerin Filistin topraklarına yerleşimini teşvik etmek, güvenlik kaygılarını gidermek ve Filistin içinde aktif kontrol noktaları bulundurmak için kontrol noktaları kurulmasına hız vermiştir.

Bu güvenlik noktaları Filistinli insanların hareket kabiliyetlerini oldukça kısıtlamaktadır. Hemen her Filistinli sağlık, akraba ziyareti, alışveriş ve iş nedenleri ile bu kontrol noktalarından geçmekte ya da bu noktaları es geçmeye çalışmaktadır (Handel, 2010, s. 272). Kontrol noktalarını es geçmeye çalışan Filistinliler bu noktalardan kaçmakla kriminal bir eylemde bulunmuş sayılmaktadır. Kontrol noktalarından 'yasal' olarak geçmek ise hiç kolay değildir. Bu geçişler için belli periyotlarda alınan geçiş belgeleri gerekmektedir ki bu belgelerin temini uzun prosedürler ve güvenlik soruşturmaları sonucunda sağlanabilmektedir (Handel, 2010, s. 271).

İsrail'in geliştirdiği başka bir uygulama da uçan kontrol noktalarının kullanılmasıdır (Doğan, 2013). Bu uygulama nerede bir kontrol noktası olduğu bilgisini imkansız hale getirmektedir. Kontrol noktalarını es geçme çabalarını boşa çıkarmakta, çünkü hiç beklenilmeyen ve öngörülmemiş bir yerde kontrol noktası ile karşılaşabilmektedir.

Filistin Otoritesi'nin etkili olduğu bölgeler ve Filistin'den İsrail'e geçilen yerler sürekli İsrail tarafından gözetlenmekte ve kontrol edilmektedir. İsrail bu geçişleri kendi hukuki-siyasi yapısı aracılığıyla düzenlemekte, kendi güvenlik güçleri ile noktalardaki geçişleri kontrol etmekte ve kendi istediği noktaları kontrol noktası haline getirebilmektedir. Bu da İsrail devletinin Filistin topraklarındaki mekanın düzenlenmesindeki büyük inisiyatifini göstermektedir.

İsrail devletinin Filistinlilerin yaşadığı mekanı düzenlemesinin ve bu mekandaki geçişleri kendi iç hukuk sistemi içinde yasal-yasal olmayan biçiminde, belgeler aracılığıyla kodifiye edebilmesinin Filistin Otoritesi ve onun iddia ettiği hukuk düzeni üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. İlk olarak belge bir hareketin, geçişin meşruluğunu gösterir (Handel, 2010, s. 263). Bu belgenin alındığı adres ise İsrail devletinin kurumlarıdır. Böylece İsrail'den alınan bir belge Filistin Otoritesi sınırları içinde yaşayan insanlara başka bir egemen gücün de boyunduruğu altında olduklarını hatırlatacaktır. Bu belgelerin belli aralıklarla edinilmesi zorunluluğu ise bu insanlara sistematik olarak İsrail iktidarının hatırlatılmasının süreklileştiğini göstermektedir. Filistinli insanlar Filistin Otoritesi dışında başka bir hukuki otoritenin varlığı hiç unutamazlar.

Mekanın kendisinin dizaynı da, mekanın insanlar tarafından günlük kullanım biçimini etkilediği için doğrudan politik sonuçları olan bir eylemdir. Yani kontrol noktaları bizatihi mekanı şekillendiren, bölen ve güç ilişkilerine müdahale eden bir araçtır (Zawanwi, Corijn ve Heur, 2012, s. 746).

Kontrol noktalarının diğer amacı da Michel Foucault'un disiplinci iktidar kavramında iktidar ilişkilerinin yönetimi için bir araç olarak altını çizdiği gözetlemedir. İlk olarak kontrol noktaları İsrail için veri toplama şebekesi haline geliyor. Modern devletler bir örümcek misali vatandaşlarının kendi kurdukları ağlara olabildiğince çok takılmalarını arzularlar. Çünkü nüfuslarına dair veriyi bu takılmalar yoluyla elde edip, amaçladıkları politik hedefler için gereken en efektif hamleyi bu verilerden yola çıkarak bulurlar. Ancak İsrail, Foucault ve Deleuze gibi Batılı filozofların kapsamak için yapıldığını iddia ettikleri gözetlemeden oldukça farklı bir amaç gözetmektedir. Ariel Handel buna 'dışlayıcı gözetim' adını vermektedir (2010, s. 259). Bu gözetim biçimi geliştirilmesi gereken bir potansiyel olan nüfus hakkında veri edinilmesini değil, dışlanması gereken insan yığınları hakkında veri edinilmesini amaçlamaktadır. Oslo Anlaşması'nda İsrail, Filistin nüfusunun sorumluluğundan da kurtulmuştur ve bunun takibi için etkin gözetim, belgeleme ve denetim mekanizmaları kurmuştur (Handel, 2010, s. 267). İsrail'deki bu mekanizmalarının gelişmişliği İsrail'in dünyadaki gözetim teknolojileri pazarındaki öncü konumundan da anlaşılabilir (Stevens, 2011, s. 13).

Filistin halkı hakkında veri toplayan İsrail aynı zamanda Filistinlileri her an gözetlediğini de Filistinlilere göstermektedir. Michel Foucault (2005, s. 224), Jeremy Bentham'ın *panoptikonunu* örnek gösterirken şu ayrıntıya dikkat çekmekteydi: Panoptikonda gözetleyen gözetlenen tarafından görünmez. Ancak Filistinliler üzerindeki İsrail gözetimi görünür, zaten görünmesi istenir bir gözetimdir. Bu görünmesi istenir gözetim de Filistinlilerin Filistin Otoritesi'ne olan güvenlerini daha da sarsmaktadır. İnsanlar yaşam alanlarında başka bir politik güç merkezinin kendilerini gözetlediğini bildikleri sürece kendi kolektif siyasi iradelerinin kurduğu varsayılan politik yapıya güvenemezler. Kim iktidar sorusu hep boşlukta kalır. Filistin Otoritesi'nin temsil ettiği hukuk düzeni de başka bir otorite tarafından gözetlenen insanlar için güvenilir olamaz. Buradan da anlaşılacağı üzere; Michel Foucault'nun kavramsal olarak ayırdığı egemen iktidar ve disiplinci iktidar yaşamın içinde çokça iç içe geçerek bir iktidar ilişkileri matrisi yaratabilirler.

İktidarın boşlukta kalmasının bir diğer nedeni de Timothy Mitchell'in "efekt" kavramı ile anlaşılabilir. Efekt kavramı gerçek ile temsil arasında bir ilişkiden doğar. Düzenlenmiş mekanlar aynı zamanda bunları düzenleyen akılları temsil ederler. Düzenlenmiş bir mekan toplumda bir devlet algısı da yaratır (Mitchell, 2001, s. 147). Ancak İsrail'in her an uçan kontrol noktaları ile bu düzen algısını yerle bir etmesi, Filistin Otoritesi'nin kurmaya niyetlendiği hukuk düzenine darbe vurmaktadır.

Bu düzensizlik yaratan kontrol noktalarından geçebilmek için belge sahibi olma zorunluluğu hukuki bir tekniktir. Geçişlerin hukuki formunu düzenlemek için egemenlik haklarına değinen uygulama da insanların hangi iktidarın boyunduruğu altında olduklarını belgeler. Bir vatandaşlık numarası devletin sadece nüfusu hakkında bilgi toplaması işlevi görmez aynı zamanda kimliğe sahip olan kişinin hangi devletin egemenliği içinde olduğunu da gösterir.

Filistin'de bulunan kontrol noktaları Filistin Otoritesi'nin kurmayı hedeflediği hukuk düzenini engellemektedir. Bu düzeni kurmak için Filistin Otoritesi'nin ihtiyaç duyduğu meşruluk İsrail'in gözetleme, denetleme mekanizmaları ve mekana yaptığı doğrudan müdahalelerle sürekli zedelenmektedir. Hukuki olarak en üst konum olan egemen olma halinin mekânsal boyutu İsrail tarafından yerle bir edilmekte, kimin yasal yasa koyucu olduğu sorusu Filistinlilerin gündelik ilişkilerinde yanıtlanamamaktadır. Sürekli gözetim hali Filistinlileri Filistin Otoritesi'nin ilan ettiği acil durumun yanında başka bir otoritenin dayattığı sürekli olağanüstü hali de dayatmaktadır. Filistinliler böylelikle çifte bir olağanüstü hal rejimi altında yaşamakta ve insan hakları gibi hukuki koruma nosyanlarını iki otorite karşısında da yitirmektedirler. Aynı zamanda düzenli mekansallaşmanın yarattığı devlet efektinin yokluğu ile beraber ülkenin hukuki stabilizasyonunun mekânsal üretimi daha da zorlaşmaktadır.

3. Arap Baharı Kavramı

2011 yılından beri Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da yaşanan protesto hareketleri, iç savaşlar ya da ayaklanmalar bir şekilde Arap Baharı ile ilişkilendirildi, Filistin’de yaşananlar hariç (Michelon, 2013). Uzunca bir zamandır Oslo Anlaşması’nın hükümsüzleşmesi, ekonomik ve siyasal hayatın kötüleşmesi ve İsrail’in bir devlet politikası olarak Filistin topraklarına yerleşimcileri göndermesi yüzünden protestolarla kendini açığa vuran Filistin halkının hoşnutsuzluğu gündemde. Ancak bu yaşananlar Arap Baharı kavramına dahil edilmemekte.

Bunun nedenlerinden birisi Arap Baharı kavramının sosyal bilimler ve siyaset alanında içinin nasıl doldurulduğu ile alakalıdır. Bu kavramı kullanan herkes bir şekilde ekonomik yozlaşmayla, diktatoryal-otoriter iktidarlara ve uluslararası müdahalelerle ilişki kurmak zorundadır (Saadettin Paksoy, H. Mustafa Paksoy ve Alancıoğlu, 2013). Aslında Arap Baharı kavramı 2011 yılında Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen bağlamı ve oluş şekli çeşitlilik gösteren ancak yoksulluğa, siyasal sıkışmışlığa karşı gelişen protestoları ve isyanları, daha sonrasında gelişen uluslararası müdahaleleri anlatmak için kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi Arap Baharı kavramı iç savaşlardan, kolektif protestolara siyasal rejim değişikliklerinden askeri darbeler kadar yaşanan çok çeşitli siyasal süreçlerin hepsini bir torbaya atarmışçasına tartışmanın önünü kapamaktadır. Hem kavramın içine dahil edilen siyasal süreçleri olumlama çabası yüzünden hem de uluslararası küresel ekonomik ilişkilerin talep ettiği serbest piyasa düzeni lehine, bu kavram Suriye’den Tunus’a kadar yaşanan çeşitli süreçleri kavramsallaştırmak için işe koşulmuştur.

Kavramın bu kullanış biçimini değerlendirirken Michel Foucault’un (2012) bilgi-iktidar ve hakikat ilişkisine dair kuramsallaştırmalarına değinmek zihin açıcı olabilir. Michel Foucault bir bilginin yaratılış sürecini Nietzscheci bir kavrayışla anlar. Bilgi farklı güç odaklarının çatışması sonrasında kurulmuş iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir. Foucault için üretilen bir bilimsel bilginin hakikat olması, o bilginin iktidar ilişkilerinde nasıl bir konumlanmayı beslemesi ile alakalıdır. Eğer yerleşik iktidar ilişkilerinde avantajlı olan tarafın çıkarına işleyebilecek bir bilgi ise ya da bu bilgi, çıkar ilişkileri ile uyumlu forma büründürülebilir ise iktidar konumundaki güçler tarafından yaygınlaştırılır, kullanımı teşvik edilir, bir hakikatin temsiliymiş gibi alkışlanır. Bu da tartışmaya muhtaç bir bilginin tartışmalar üstü bir hakikatmişçesine algılanmasına dönüşür.

Arap Baharı kavramı da böyle bir kavramdır. Güç ilişkileri ile kavramsal inşa arasındaki ilişkiler aynı zamanda uluslararası müdahalelerin yönüyle de anlaşılabilir. Uluslararası güçlerin Libya’ya olan müdahalesi ya da Suriye’de kimsenin inkar etmediği isyancı gruplara yapılan uluslararası arenadaki güçlü aktörlerin desteği, Arap Baharı kavramının içerdiği olumlamanın nedeni hakkında fikir verebilir.

Burada bir şerh düşmek yerinde olabilir. Bu iddia bölgede yaşanan siyasal ilişkilerin hepsinin tepeden inşa edilmiş direktiflerin eseri olduğunu söylememektedir. Ancak o kadar farklılaşmış süreçlerin nasıl aynı kavram dahilinde kavrandığı, Derek Sayer’in (2012) de dediği gibi “soyutlamanın şiddetine” tabi tutulduğu anlaşılacak istenmektedir. Sonuçta uluslararası arenayı domine eden aktörler de yaşanan sürecin ilerleyişine göre konum almakta, mevcut ittifaklarını dağıtmakta ve yeni ittifaklar kurmak ve yeni politikalar üretmek zorunda kalmaktadır. Ancak sosyal bilimler alanında yaygın bir kullanıma sahip olan Arap Baharı kavramı içledikleri ve dışladıkları ile politik güç ilişkilerinden azade bir üretimin sonucu değildir.

4. Sonuç

Filistin’deki siyasal protestoların Arap Baharı kavramının dışında bırakılmasının bazı nedenleri vardır. Bunlardan birincisi Filistin Otoritesi’nin bir devlet olmaması ve Filistin halkının doğrudan İsrail ile çatışması daha çok uluslaşma yolunda bir hareketin eseri olarak okunmaktadır. Halbuki çalışmanın ilk bölümlerinde de gösterildiği gibi Filistin halkı sorunlarının kaynağı olarak

doğrudan İsrail'i görmektedir. Filistin Otoritesi'nin olmayan otoritesinin doğurduğu boşluklar doğrudan İsrail tarafından doldurulmaktadır. 2015 yılının sonunda Ramallah'ta bir radyoya İsrail güçlerince bir terör operasyonu yapılması, operasyon hakkında açıklamayı iç güvenlik departmanı bürokratlarının yapması bunun en yakın örneklerinden biridir (İsrail Ordusundan Filistin Radyosuna Baskın, 2015). Filistin'de yapılan anketler Filistin Otoritesi'nin halk nezdindeki konumunu göstermektedir (Palestinian Public opinion Poll No (57) Press Release, 2015). Halkın görüşü Filistin Otoritesi'nin hakim olduğu topraklarda bir otorite boşluğunun olduğu yönündedir. Filistin Otoritesi'nin mekanı yapılandırmada, kurumsal-hukuki yapısında ve ekonomik alanda var olan otorite boşluğu, onu halkın gözünde meşruiyeti sorgulanan kırılmalı bir aktör haline getirmiş ve fiilen öfkeli kalabalığın karşısına çıkmasını imkansız kılmıştır. Bu de facto güçsüzlüğüyle de birlikte halkın İsrail'le çatışması aslında farklı bölgesel aktörlerin dışsal bir çatışması gibi okunmamalıdır. Filistinliler Arap Baharı'nın konu edindiği diğer toplumlar gibidir. Hem ekonomik yoksulluklarına çare bulmak için hem de siyasal olarak kapatıldıkları sessizlik konumlarına itiraz etmek için mevcut durumlarını protesto etmektedirler. İsrail'in uyguladığı *apartheid* rejimi bu yoksullukların en önemli nedenlerinden biridir. İsrail bir işgal düzeni kurarken aslında meşruluk iddiası bulunmayan ancak hukuki olarak kendi egemenlik sınırları içindeymiş gibi Filistin halkı üzerinde eylemlerde bulunabilmektedir.

Bir diğer neden ise küresel güç ilişkilerinin akademideki yansımalarının ürettiği Arap Baharı kavramının içerdiği ve dışladığı süreçlerin seçiminin de bu küresel güç ilişkilerinin bir sonucu olduğudur. Foucault'un gösterdiği bilgi-iktidar ve hakikat ilişkisi bilgi üretim sürecinin ve hakikatin üretiminin iktidar ilişkileri ile ilişkisini açıklamıştı. Filistin sorusunda da İsrail'in uluslararası ilişkilerdeki merkezi konumu, bölgede Batı müttefiki olarak algılanan başlıca aktörlerden biri olması ve uluslararası ekonomik ilişkilere tam eklenmiş konumu Filistin sorununun olumlanmış bir kavram içine dahil edilmesinin önüne geçmektedir. Filistin sorunu bir demokrasi mücadelesi gibi görünmemekte sanki eşit iki ulusun çatışması olarak anlaşılmalı ve aradaki asimetric güç ilişkilerinin üzeri kapatılmaktadır. Halbuki Suriye, Mısır, Tunus ve Libya örneklerinde görüldüğü gibi Arap Baharı kavramı uluslararası müdahaleleri, iç savaşları, kolektif protestoları ve rejim değişikliklerinin hepsini içinde temsil edebilecek şekilde kullanılmaktadır. Ancak Filistin'de yaşanan süreç bu kavramla değil Üçüncü Intifada kavramı ile anlaşılmalı bölgedeki "demokratikleşme süreçleri" oldukları iddia edilen süreçlerden ayrıştırılmaktadır.

Kaynakça

- Agamben, Giorgio. (2006). *İstisna Hali*, çev. Kemal Atakay, İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Akal, Cemal, Bâli. (2012). *İktidarın Üç Yüzü*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Amer, Adnan, Abu, "Filistin Bütçesini Güvenlik Birimleri Yutuyor", <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2015/05/palestine-gaza-security-services-annual-budget-finance-aman.html>. Erişim tarihi: 24.11.2015.
- Brown, Nathan, J. (2010). Are Palestinians Building A State?, *Carnegie Commentary*: 1-15. http://carnegieendowment.org/files/palestinian_state1.pdf. Erişim Tarihi: 24.11.2015.
- Bynjar, Lia. (2007). "The Establishment of a Palestinian Police Force in the West Bank and Gaza Strip", *International Peacekeeping* (6): 157-170.
- Collier, Stephen, J. (2014). "İktidar Topolojileri Foucault'un 'Yönetimsellikten' Öte Siyasi Yöntem Çözümlemesi", *Teorik Bakış*, (3): 175-220.
- Doğan, Betül. (2013). "İşgal Ülkesine Yolculuk (Bölüm 1)", *Gazete Bilkent*, <http://www.gazetebilkent.com/2013/07/12/yazi-dizisi-igal-ulkesine-yolculuk/>. Erişim Tarihi: 28.12.2015.
- Elkhafif, Mahmoud, Misyef Misyef, Mutasim Elagraa. (2014). "Palestinian Fiscal Revenue Leakage to Israel under the Paris Protocol on Economic Relations", *United Nations Conference on Trade And Development*, New York.

Fjeldstad, Odd-Helge, Adel Zaghera. (2002). "Between Oslo and al-Aqsa: Taxation and State Formation in Palestine 1994-2000", *Bergen: Chr. Michelsen Institute Development Studies and Human Rights*.

Foucault, Michel. (2012). *Bilme İstenci Üzerine Dersler (1970-1971)*. çev. Kerem Eksen İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

_____. (2013). *Güvenlik, Toprak, Nüfus*, çev. Ferhat Taylan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

_____. (2014). "Bireylerin Siyasi Teknolojisi", *Özne ve İktidar*, ed. Ferda Keskin, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

_____. (2014). "Özne ve İktidar", *Özne ve İktidar*, ed. Ferda Keskin, çev. Osman Akinhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları. Pp: 57-82.

_____. (2005). "Hakikat ve Hukuki Biçimler", *Büyük Kapatılma*, ed. Ferda Keskin, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları. Pp: 163-278.

Handel, Ariel. (2010) Exclusionary Surveillance and Spatial Uncertainty in the Occupied Palestinian Territories1", *Surveillance and Control in Israel/Palastine: Population, Territory and Power*: 259-275.

<http://www.pcpsr.org/en/node/619>. Erişim Tarihi: 05.02.2016.

<http://www.radikal.com.tr/dunya/israil-ordusundan-filistin-radyosuna-baskin-1465204/>. Erişim tarihi: 02.01.2016.

IMF Filistin için Uyardı, <http://www.milliyet.com.tr/imf-den-filistin-ekonomisi-icin/ekonomi/detay/2121327/default.htm>. Erişim Tarihi: 02.01.2016.

Kanafani, Nu'man, Sahar Taghdisi-Rad. (2012). "The Palestinian economy: Macroeconomic and trade policymaking under occupation", *United Nations Conference on Trade And Development*, Geneva.

Khalil, Asem. (2003). "Which Constitution For the Palestinian Legal System?", Doktora Tezi, Roma: Pontificia Universita' Lateranense. http://www.profpito.com/Th_se_Lateran_Compl_te.pdf. Erişim Tarihi: 25.11.2015.

Michelon, Romana. (2013). *The EU and the Palestinians: Anticipating the Third Intifada*, Policy Brief, (158): 1-5.

Mitchell, Timothy. (2001). *Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi*, çev. Zeynep Altok, İstanbul: İletişim Yayınları.

Nashashibi, Karim. (2015). "Palestinian Public Fiance Under Crisis Management: Restoring Fiscal Sustainability", *United Nation Development Programme*.

PAKSOY Sadettin, PAKSOY H Mustafa, ALANCIOĞLU Erdal (2013). , Yayın Yeri:Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi

Restricted Movement in the Occupied Palestinian territory, <https://afsc.org/resource/restricted-movement-occupied-palestinian-territory>. Erişim Tarihi: 03.01.2016.

Sayer, Derek. (2012). *Soyutlamanın Şiddeti*, İstanbul: Habitus Kitap.

Staclar, Joshua. (2012). *Debaiting Authoritarianism*, Cairo: The American University Cairo Press.

Stevens, Andrew. (2011). "Surveillance Policies, Practices and Technologies in Israel and Occupied Palestinian Territories: Assessing the Security State", *Social Sciences and Humanities Resarch Council of Canada*.

Tartir, Alaa. (2015) "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces 1993-2013", *Stability: International Journal of Security & Development*, (1): 1-20.

Zawanwi, Zahraa, Eric Corijn, Bas Van Heur. (2012) "Public Spaces in the Occupied Palestinian Territories", *GeoJournal*, Springer Science Business Media B. V: 743-758. https://www.academia.edu/1832470/2013_-_Public_spaces_in_the_occupied_Palestinian_territories. Erişim Tarihi: 25.11.2015.